

MARI BENEDIKT

LEDI
KLEMENTINA

Preveo
Ivan Jovanović

■ Laguna ■

Naslov originala

Marie Benedict

LADY CLEMENTINE

Copyright © 2020 by Marie Benedict

Cover photography copyright © Library of Congress
Prints and Photographs Division Washington, D.C.

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

LEDI KLEMENTINA

I
—

PRVO POGLAVLJE

*12. septembar 1908.
London, Engleska*

UVEK SE OSEĆAM KAO DA SAM DRUGAČIJA. MA GDE SE nalazila, uvek se osećam izdvojeno. Čak i danas. Naročito danas.

Slabašno ranoseptembarsko sunce napreže se da prosi-ja kroz tminu hladnog jutra. Bledi sunčevi zraci obasjavaju ogromnu spavaću sobu koju mi je dodelila moja dobročiniteljka ledi Sent Helijer. Padaju na belu satensku haljinu koja visi na krojačkoj lutki, podsećajući me da me čeka venčаница.

Dok opipavam tanano izvezeni prsник četvrtastog kroja, osećajući da je ta glatka venecijanska tkanina finija od svake što sam je u životu nosila, obuzima me osećaj daleko jači od uobičajene osame koja me često spopada. Žudim za povezanošću.

Tražim odeću koju su služavke pre dve nedelje raspakovale iz mog sanduka i prenele u fioke i garderobu s ogledalom u zdanju na adresi Portland plejs 52, ali ne nalazim ništa osim korseta i donjeg veša predviđenih da se nose ispod današnje bele venčанице. Tek tada shvatam da su služavke zacelo vratile moje stvari u sanduk kako bi bile spremne za dalje putovanje. Stresam se i od pomisli na to šta će biti dalje.

Čvrsto vezujući oko struka svoju sivu svilenu kućnu haljinu, na vrhovima prstiju silazim niz veličanstveno stepenište zamka

ledi Sent Helijer. Isprva ne znam šta tačno tražim, ali doživljam prosvetljenje kada ugledam jednu spremačicu kako radi u salonu. Kleči pred rešetkom kamina.

Zvuk mojih koraka uplaši jadnu devojku i ona se trzne. „Dobro jutro, gospođice Hozijer. Mogu li vam nekako pomoći?“, pita me brišući pocrnele prste krpom koja joj visi s kecelje.

Oklevam. Da li ću ugroziti tu devojku ako mi pomogne? Ledi Sent Helijer će mi zacemento oprostiti svako današnje kršenje protokola.

„Štaviše, koristila bi mi tvoja pomoć. To jest, ako te ne mučim previše.“ Glas mi je bremenit od izvinjavanja.

Nakon što sam objasnila svoju muku toj devojci, koja mora da je mojih godina, ona juri niz zadnji hodnik ka kuhinji. Isprva mi se čini da je možda pogrešno shvatila moju molbu ili da misli kako sam poludela, ali idem za njom i dok ona dotrčava preko grubog kuhinjskog patosa, biva mi sve jasno.

Mršteći se od glasnog bata njenih radnih čizama koje trupkaju po stepeništu i niz hodnik tavana gde su smeštene sobe za služinčad – čekam. Nemo se molim da njeno toptanje ne probudi ostatak osoblja. Bojim se da će neko od njih obavestiti ledi Sent Helijer ako se pojave na svojim jutarnjim zaduženjima i zateknu me u kuhinji. Kada se devojka vrati sa smotuljkom u ruci – ne vodeći sa sobom nikoga drugog od osoblja – uzdišem od olakšanja.

„Kako se zoveš?“, pitam pružajući ruku da uzmem smotuljak.

„Meri, gospođice“, odgovara ona padajući u malecki naklon.

„Meri, zanavek ću ti biti dužnica.“

„Bilo mi je zadovoljstvo, gospođice Hozijer.“ Smeši mi se zaverenički i shvatam da ona zapravo uživa u svojoj ulozi u ovom neortodoksnom planu. Možda je to jedina novina u njenoj istovetnoj svakodnevnici.

Dok se okrećem i vraćam prema velikom stepeništu, Meri mi šapuće: „Gospođice, zašto se ne biste presvukli u ostavi? Tako ima manje izgleda da vas neko zatekne nego ako se vratite

uz ono stepenište. Postaraću se da vam odeća bude vraćena u sobu pre nego što je iko primeti.“

Devojka je u pravu. Svaki korak kojim kročim po škripuatom velikom stepeništu samo je još jedan korak bliže gospi ove kuće i njenim slugama. Prihvatajući njen savet, ulazim u ostavu punu tegli i pritvaram vrata kako bih ostavila malo svetlosti u toj skućenoj prostoriji. Puštam kućnu haljinu i odoru da skliznu niz mene i sliju se na pod, pa razmotavam smotuljak. Vadeći iznenađujuće slatku pamučnu haljinu sa cvetnim dezenom, uvlačim se u nju iako je duga do poda, pa zapertlavam crne čizme koje je Meri tako promišljeno i pažljivo uključila u zavežljaj.

„Lepo vam stoji, gospođice Hozijer“, kaže devojka kada uđem u kuhinju. Dok mi dodaje svoj kaput skinuvši ga s vešalice na zidu, govori mi: „Srećno vam bilo.“

Žurim kroz vrata za služinčad u zadnjem delu kuće i idem niz uličicu koja se proteže između redova raskošnih džordžijanskih kuća duž Portland plejsa. Prolazim pored kuhinjskih prozora što počinju da sijaju od svetiljki koje sluge pale pripremajući kuću za svoju gospodare. Užurbani svet prostire se iza zamaka gospe Sent Helijer i njenih prijatelja, ali zato što uvek ulazim na glavna vrata, nikada nisam videla kako izgleda zaleđe.

Uličica izlazi na Vejmaut strit, gde je i stajalište autobusa. Vozi na zapad, u Kensington, i ja prilično dobro poznajem tu rutu pošto sam se u nekoliko navrata vozila njom u drugom smeru, prema leđi Sent Helijer. Merin vuneni kaput pretanak je za ovako sveže jutro i dok čekam autobus, zatežem ga oko sebe u jalovoj nadi da ću tako iscediti još malčice toplote iz njegovih tankih vlakana. Pitam se kako Meri uspeva da izdrži zimu u takvom kaputu.

Neugledni šešir koji mi je Meri pozajmila ima tek mali obod, pa mi samim tim to prerusavanje u zaposlenu devojku nikako ne sakriva lice. Kada uđem u autobus, vozač me prepoznae sa fotografija koje su skoro objavljivane u novinama. Zuri u mene,

ali isprva ništa ne govori, da bi onda promućao: „Zacelo ste na pogrešnom mestu, gospođice...“, nastavlja šapatom, valjda shativši da ne bi trebalo da otkriva ko sam, „Hozijer.“

„Tačno sam gde bi i trebalo da budem, gospodine“, odgovaram glasom za koji se nadam da je ljubazan, ali istovremeno odlučan. Sve vreme me netremice gleda dok uzima od mene novac za kartu koji mi je Meri pozajmila od svoje ušteđevine – i koji nameravam da joj višestruko vratim – ali više ništa ne govori.

Ne dižem glavu kako bih zaklonila lice od radoznalaca koje je vozačeva reakcija upozorila da je neobično to što sam ja u autobusu. Izlazim napolje čim priđe Abingdon vilasu i osećam se sve lakše što sam bliža kući svetle fasade, na kojoj stoji broj 51. Dok se hvatam za teški mesingani zvekir, sve manje me steže u grudima i sada već lakše dišem. Niko ne odgovara na kucanje istog trena, ali time nisam iznenađena. Ovde nema brojnih slugu koje čekaju u kuhinji, uvek spremni da otvore ulazna vrata ili da se jave kada gospodar pozvoni. Ovde jedna sluškinja obavlja posao koji bi trebalo da rade mnoge, a ostatak posla obavljaju članovi domaćinstva.

Čekam i nakon nekoliko dugih minuta strpljenje mi je nagrađeno otvorenim vratima. Lice moje voljene sestre Neli, još naborano od spavanja, pojavljuje se preda mnom. Hrli da me zagrlji pre nego što je zatiče zgranutost što me vidi, pa se koči.

„Za boga miloga, Klementina, šta tražiš ovde? I to u *ta-kvoj* odeći?“, pita me. Na licu joj se vidi zbunjenost. „Danas se udaješ.“

DRUGO POGLAVLJE

12. septembar 1908.

London, Engleska

U TEŠNI MIRIS ČAJA ŠTO SE NATAPA U VODI DIŽE MI SE KA nozdrvama i puštam da mi para zagreje lice i šake. Neli me još ne pritiska da joj odgovorim na sva pitanja, još ne. Znam da će ubrzo zahtevati da objasnim zašto sam došla u nenadanu posetu, ali za sada uživam u privremenom miru i tišini koji vladaju u salonu. Ovi trenuci tišine, kada sam sama sa svojom sestrom, ovde u svom domu, možda će biti dovoljni da mi omoguće da preguram dan.

„Klemi, valjda se ne nosiš mišlju da otkážeš venčanje?“, prekida Neli tišinu šapatom prožetim nevericom. Ni ona ni ja ne želimo da probudimo nijednog člana usnulog domaćinstva – ponajmanje našu majku.

„Ne, ne, Neli“, šapućem joj u odgovor i hvatam je za ruku. Zglavci mojih prstiju očešase površinu stola za kojim smo moja sestra i ja satima vezle za krojačku radionicu naše rođake Lene Vajt, što je bilo nužno kako bismo pomogle u podmirivanju troškova našeg domaćinstva.

Lice joj preplavljuje toliko olakšanje da je smekšalo. Nisam ni shvatala koliko se uplašila od pomisli da bih mogla da otkážem *ovo* venčanje. Bilo je okrutno što nisam odmah

objasnila zašto sam se pojavila pred vratima. „Ništa ni nalik tome, najdraža moja. Naprosto mi je bilo potrebno da na trenutak iskusim poznati osećaj boravka u svom domu. Takoreći, da smirim živce.“

„Živce zbog čega? Samog venčanja? Zbog čoveka za kojeg ćeš se udati?“ Neli, moja sestra i bliznakinja mog jedinog brata, iznenađuje me pronicljivošću. Predugo sam je smatrala premladom i neiskusnom, ni najmanje prikladnom da joj se poveravam, kao što bi to bila moja neumoljiva, prelepa i neustrašiva starija sestra Kiti, samo da je poživela duže od šesnaeste godine, da nije podlegla tifusu. Nije trebalo da potcenjujem Neli.

Njeno pitanje u meni budi prisećanje na prvi put kada sam srela svog suđenika. Bilo je to veče provedeno u zamku ledi Sent Helijer, baš onom mestu odakle sam upravo pobjegla. Isprva sam se opirala pozivu moje dobročiniteljke da dođem na večeru te hladne martovske noći. Moje prikladne haljine bile su pocepane, a nisam imala ni čiste bele rukavice – tako sam se žalila majci. Uistinu, bila sam iscrpljena od dugog popodneva provedenog u držanju časova francuskog, ali nisam se usuđivala da to otvoreno i jasno kažem, pošto je majka mrzela svaki podsetnik na to da i mi, njene ćerke, moramo da dajemo svoj doprinos izdržavanju domaćinstva. Više je volela da veruje kako će njena titula i aristokratsko poreklo magično obezbediti sredstva za smeštaj, hranu i sluge, što je bilo u neobičnoj suprotnosti s njenim boemskim poimanjem prilagodljivosti bračnog zaveta i jasnom usredsređenošću na vanbračne veze i malo šta drugo, svakako ne na nas, svoju decu. Nije prihvatila nikakav izgovor da odbijem poziv svoje velikodušne i bogate pokroviteljke, koja je i tetka moje majke i obožava da pomaže mladima da se probiju u pristojno društvo. Zato mi je majka pozajmila svoje rukavice, a Neli jednostavnu belu satensku haljinu i tako sam ja otišla, premda malčice odocnelo.

Ali ma koliko ja kasnila, gost na večeri koji je trebalo da sedi desno od mene nije se pojavio iako je posluga iznosila drugo od pet predvidenih jela. Počela sam da očajavam da neću razgovarati ni o čemu drugome do o dosadnim vremenskim izveštajima koje mi je prepričavao postariji gospodin levo od mene, kad su se vrata trpezarije otvorila uz tresak. Pre nego što je batler stigao da najavi odocnelog gosta, jedan čovek okruglastog lica na kome se video pomalo postišen poluosmeh umarširao je unutra, pa se izviniio ledi Sent Helijer pre nego što je seo u kitnjasto izrezbarenu stolicu pored moje. Kako su nogari zaškripali po drvenom podu tako glasno da su potpuno prigušili batlerovu obznanu njegovog imena, taj čovek mi je privukao pažnju. Obrazi su mu bili dečaćki mekani, ali na čelu sam mu videla duboke brazde odraslih briga.

Ko je ovaj gospodin? Delovao mi je poznato, iako nisam mogla da se setim odakle. Da li sam ga upoznala u nekoj drugoj prigodi? Bilo ih je tako mnogo.

„Gospođice, žalim zbog ma kakve nezgode koju vam je moje kašnjenje moglo izazvati. Prazna stolica na formalnoj večeri nije naivna stvar. Molim vas, oprostite mi“, rekao je gledajući me pravo u oči tako da je to bilo pomalo uznemirujuće.

Nesviknuta na takvu iskrenost i otvorenost, bila sam iznenađena toliko da sam mu odgovorila sasvim neuvijeno. „Nije bilo nikakve nezgode, gospodine. Stigla sam svega nekoliko trenutaka pre vas, pošto je moj posao doveo do toga da sam takođe zakasnila.“ Smesta sam zažalila zbog svojih reči, pošto devojke moje društvene klase ne bi trebalo da su zaposlene.

Delovao je zatečeno. „Vi imate nameštenje?“

„Da“, odgovorila sam, pomalo braneći se. „Podučavam francuskom.“ Nisam se usudila da spominjem zarađivanje vezom, što smo Neli i ja takođe radile.

Oči su mu zablistale od poleta. „To... to je čudesno, gospođice. Znati nešto o radu i svetu neprocenjivo je.“

Da li je on to ozbiljno mislio? Ili mi se malo rugao? Nisam znala kako da mu odgovorim, pa sam odlučila da isprobam krajnje bezazlen odgovor.

„Ako vi to kažete, gospodine.“

„Odista kažem. To je osvežavajuće. A vaše redovno uranjanje u francuski jezik i kulturu, ah... na to sam ljubomoran. Oduvek sam duboko cenio kulturne i političke doprinose Francuske celoj Evropi.“

Delovao je iskreno, a gledišta su mu se poklapala s mojima. Rizikovala sam, pa sam mu odgovorila isto tako. „U potpunosti sam saglasna, gospodine. Čak sam se nosila mišlju da učim francuski, francusku kulturu i politiku na univerzitetu. Štaviše, upravnica moje škole me je podsticala u toj nakani.“

„Odista?“ Ponovo je delovao iznenađeno, pa sam se zapitala da li sam bila previše otvorena kada su posredi moje mladalačke želje. Nisam poznavala tog čoveka niti njegov svetonazor.

Ublažila sam svoje težnje blagim humorom. „Da. Mada, na kraju sam morala da se pomirim sa zimom provedenom u Parizu, gde sam pohađala predavanja na Sorboni, obilazila galerije i večerala sa slikarom Kamijem Pizarom.“

„Nije to mala utešna nagrada“, odgovorio mi je smešeći se, a pogled mu se zadržao na mojim očima. Da li mi se učinilo ili sam to zaista videla titraj poštovanja u njegovim svetloplavim očima? Na prigušenoj svetlosti sveća njihova boja se kretala od bledoakvamarinske do boje neba u praskozorje.

Na tren smo začutili i činilo se kao da su i ostali gosti – ugledna mešavina političara, novinara i po koje američke naslednice – takođe stigli do zatišja u razgovoru. Ili su možda sve vreme slušali. Shvatila sam da sam bila toliko udubljena u razgovor sa svojim susedom za stolom da sam sasvim zaboravila na ostale.

Gospodin je na trenutak zamučao i ja sam se, kako bih izbegla da se osramotim, vratila piletini u svom tanjiru, koja se u međuvremenu sasvim ohladila. Osećala sam kako me gleda,

ali nisam se okretala ka njemu. Naš razgovor je bio neobično ličan za prvi susret i nisam znala šta dalje da kažem.

„Gospođice, molim vas da mi oprostite.“ Te njegove reči bile su nenadane.

„Na čemu to, gospodine?“

„Na mom neoprostivom nevaspitanju.“

„Ne znam na šta mislite.“

„Žena poput vas zaslužuje svaku ljubaznost. Sada shvatam da vam nisam ponudio ni najosnovnije – da se predstavim mimo batlerove najave. To je naročito neoprostivo uzevši u obzir to da sam zakasnio za uobičajene formalnosti. Da li biste mi dozvolili da vam se predstavim?“

Malčice sam klimnula glavom, pitajući se šta li je hteo da kaže time „žena poput vas“. Šta li je mislio kakva sam ja?

„Zovem se Vinston Čerčil.“

Ah, pomislila sam iznenadivši se. Bilo mi je jasno zašto mi je njegov lik poznat. Premda sam mislila da sam ga usputno upoznala pre nekoliko godina, nije mi bio poznat s nekog ranijeg događaja u visokom društvu, već iz novina. Gospodin do mene bio je istaknuti član Parlamenta i za njega se pričalo da će ubrzo postati naredni predsednik Trgovačkog odbora, što bi značilo i jedan od najvažnijih članova vlade. Njegov politički uspon bio je krcat kontroverzama, budući da je pre nekoliko godina prešao iz Konzervativne u Liberalnu stranku, pošto je bio sklon slobodnoj trgovini i aktivnijoj ulozi vlade, kao i donošenju zakona koji će štititi dobrobit građana. Ovo je dovelo do stalnog pisanja o njemu u dnevnoj štampi, uključujući i poduži intervju u *Dejli kroniklu*, koji je vodio autor *Drakule* Brem Stoker, a objavljen je pre nekoliko meseci.

Ako se dobro sećam, ovaj gospodin Čerčil je pre nekoliko godina čak glasao za zakon kojim se ženama daje pravo glasa, što je meni vrlo bitno pitanje. Dok sam se školovala u Berkamstedskoj devojačkoj školi, moja upravnica Beatris Haris u mene je usadila poriv ka ženskoj nezavisnosti. Njena predavanja o

biračkom pravu za žene dočekala sam kao ozebao sunce, pošto sam odrasla s majkom koja je za sebe tvrdila da nije konformista ali se zapravo oslanjala na svoj aristokratski status i brojne veze i na taj način se izdržavala, a ja sam za sebe želela da nađem neki smisao u životu i, ako je ikako moguće, budem nezavisna. A sada, kada pored mene sedi jedan od malobrojnih političara koji su javno podržali raniji napor da žene ostvare pravo glasa, odjednom sam se istovremeno osetila izuzetno usplahireno ali i ushićeno.

Ostatak gostiju za stolom je začutao, ali moj večerašnji družbenik kao da to nije ni primetio, jer se glasno nakašljao i nastavio: „Nadam se da se nećete uplašiti i na pomen imena Winston Čerčil. Ovih dana sam pravi parijski u većini domova.“

Moji obično blede obrazi pocrveneli su kao bulka, ali ne od njegovih reči, već od sopstvene zabrinutosti što je to što nisam bila svesna ko je on zapravo moglo da me navede da napravim nekakav gaf. *Da li sam kazala nešto neprimereno?*, zapitala sam se dok sam u mislima brzo preletela preko našeg dotadašnjeg razgovora. Činilo mi se da nisam. Da je Kiti bila na mom mestu, ona bi ovaj susret iznela samopouzdanom i duhovito, a ne ovako nervozno i stalno zastajkujući kao ja.

Na kraju sam mu odgovorila: „Ne, gospodine, ni najmanje. Vaša gledišta držim bliska svojim i drago mi je što smo se upoznali.“

„Izgleda ne dovoljno drago da mi se predstavite.“

Pocrvenela sam još više. „Ja sam gospođica Klementina Hozijer.“

„*Zadovoljstvo* mi je, gospođice Hozijer.“

Sada se smešim prisećajući se toga. Pre nego što stignem da odgovorim, njen blizanac Bil utrčava u prostoriju. Bil je moj mlađi brat i još je štrkljast kao školarčić iako je oficir Kraljevske

mornarice. Samo što je zagrizao ogromnu jabuku, koja pada na pod istog trena kada me vidi. „Šta kog đavola tražiš ovde? Nadam se da se opet ne izvlačiš?“

Skočivši na noge, udaram ga u ruku zbog pominjanja ne jednog već dvojice mojih bivših verenika – Sidnija Kornvolisa Pila, unuka nekadašnjeg premijera ser Roberta Pila, kao i Lajonela Erla, obojice ljudi s visokim titulama ili položajima, koji obećavaju finansijsku bezbednost, ali s kojima bi mi život bio ispunjen ustajalom pristojnošću i besmislen. Iako sam izbegavala nekonvencionalni život kakav je vodila moja majka, shvatila sam da ne mogu da se vežem ni za jednog od te dvojice gospode samo zarad učtivosti a zapravo čeznem za životom ispunjenim značenjem i – usuđujem li se da pomislim – osećanjima, iako me je pristojan i sređen život jako mamio.

Neli, Bil i ja grohotom se smejemo i osećam se nemoguće lagano. Mučan osećaj osamljenosti koji me je ophrvao u praskozorje sada nestaje i u prisustvu mog brata i sestre onaj dugi hod ka oltaru i novom životu više mi se ne čini nepremostivim. Sve dok majka ne uđe u sobu.

Prvi put otkad znam za nju, majka je ostala bez reči. Nije bilo prekornih predavanja na njene omiljene teme, nije bilo javne grdnje zbog navodnih uvreda, niti promrmljanih ali opet čujnih opaski o buržujskim poznanicima. A najneverovatnije od svega je to što sam ja – najmanje voljeno i često zanemareno njeno dete – naterala rečitu ledi Blanš Hozijer da zanemi.

Neli, njena miljenica, skače da me brani. „Mama, Klemi je došla samo na čaj i da nas vidi nakratko.“

Majka se uspravlja do svoje pune visine i vraća joj se moć govora. Piskavim, podrugljivim glasom, ona pita: „Došla nam je u posetu? U zoru? Na dan svog venčanja?“

Niko joj ne odgovara. Na takva njena pitanja nije ni predviđeno da se daju odgovori.

Plave kose u neurednim pramenovima oko i dalje prelepeg lica, ona zuri u svakog od nas ponaosob, iznoseći još jednu

kritiku prerusenu u retoričko pitanje. „Da li neko od vas može da se seti nečega *manje* doličnog?“

Umalo da ne frknem od smeha što naša majka, koja nikada nije poštovala norme društva, crkve ili porodice, dovodi u sumnju *doličnost* ponašanja svoje dece. Ona svojim ponašanjem tako dugo izvrgava ruglu tradicije braka i odgoja dece upuštajući se u više istovremenih vanbračnih veza i u duga odsustva, a mi se držimo običaja i pravila pristojnog ponašanja kao splava na burnom moru hirovitosti naše majke.

Na tren gledajući Neli i Bila, prepoznajem zametak pokunjenosti na njihovim licima i podsećam sebe na to šta mi znači današnji dan. Šta znači meni, našoj porodici. Umesto da se podvrgnem majčinoj razdraženosti i da se nadam kako će pogled pun kajanja raspršiti njenu poganu narav, čak joj se smešim. Danas ću postati uticajna i ovo je moj prvi pokušaj da joj stavim do znanja kako su se stvari promenile.

„Zacelo nećeš zameriti ćerki na kratkom putu na drugi kraj grada da vidi svoju porodicu na dan svog venčanja, zar ne, mama?“, pitam je sa smeškom. Pokušavam da zvučim kao baka, koja se takođe zove ledi Blanš i koja, kao jedna Stenlijeva iz Olderlija što živi u zamku Erli, ovaploćuje sva snažne i nametljive osobine po kojima su žene iz roda Stenli poznate, uključujući i žensko obrazovanje. Moja majka je nije sledila kada je o svetonazoru reč; ona je neortodoksna u svemu osim kada je posredi žensko obrazovanje. To mi ni najmanje nije jasno, ali pretpostavljam da je moja majka usredsređena na svoje odnose s muškarcima, kojima je pitanje ženskog obrazovanja uglavnom neukusno.

Majka mi isprva ništa ne odgovara, nesviknuta na to da joj se iko suprotstavlja. Na koncu progovara, ali suspregnuto i usiljeno. „Naravno da ne, Klementina. Ali pozvaću kočiju da te pokupi i vrati kod ledi Sent Helijer da se spremaš i to za manje od jednog sata. Na kraju krajeva, u Crkvi Svete Margarete biće preko hiljadu ljudi da te gledaju kako hodaš ka oltaru.“

TREĆE POGLAVLJE

12. septembar 1908.

London, Engleska

NA ČASOVNIKU IZNAD KAMINA PROŠAO JE JEDAN SAT, A JA sam i dalje podvrgnuta staranju lične sobarice ledi Sent Helijer. Dok mi ona namešta kosu, terajući moje guste kestenjaste pramenove u kitnjastu pompadur frizuru, posmatram se u ogledalu. Moje oči bademastog oblika i profil, koji su drugi često opisivali kao rimski ili izvajan, šta god to značilo, izgledaju mi isto kao i svakog drugog dana. Međutim, današnji dan nije ni nalik nijednom drugom.

Gledam kako na časovniku otkucavaju minuti, skoro u neverici da većina žena koje poznajem provodi dobar deo svakog dana u nekoj verziji ovog postupka. One traće sate i sate dok im služavke pomažu da se presvlače, da menjaju frizure dok one idu od jedne do druge društvene obaveze. Majčin nestalni način života, često bez prebijene pare, značio je da sam sve te poslove koje inače rade sobarice morala da sama obavljam u onim prilikama kada bih dobila poziv na neki događaj što traži zamršene frizure s podignutom kosom i svečanu odeću, ali najčešće sam nosila jednostavne bluze s okovratnikom i mašnom, suknju, i imala tek osnovnu frizuru. Sada znam da, bez obzira na to što će mi budući život kao gospođe Vinstona

Čerčila omogućiti obilje ličnih služavki, ne želim da traćim vreme na ovakve neozbiljne i nebitne trićarije.

Blesak sunca odbija se o veliki rubin u središtu mog veničkog prstena. Mrdam prstima, tako da svetlost blešti po fasetama rubina i dijamanata levo i desno od njega, prisećajući se Vinstonove prosidbe. U ogledalu vidim kako mi se usne same smeše od sećanja na to.

Do sredine leta pozivi da posetim Vinstona u palati Blenim, jednoj od najstarijih kuća u Engleskoj i jedinom nekraljevskom domu sa oznakom palate, počeli su da se slivaju u naš dom u Abingdon vilasu kao bujica. Blenim je bio u vlasništvu Vinstonovog roćaka i bliskog prijatelja vojvode od Marlhora, koji se predstavljao nadimkom „Sani“, po jednoj od njegovih brojnih titula, erl od Sanderlenda, a Vinston je tamo provodio deo leta. Isprva sam odbijala, ne iz nevoljnosti da ga vidim, već iz oćaja što nemam haljine prikladne jednoj tako velikoj prilici.

Njegovi pozivi i dalje su pristizali sve dok više nisam mogla da ga odbijam a da pri tome ne uvredim ćoveka koji mi je posve nenadano postao blizak. Pisma i druženja s Vinstonom u prethodna ćetiri meseca pokazali su da je on divno društvo i ni u kom slućaju preki i nabusiti ućenjak kako o njemu piše po novinama. U dugim pismima koja mi je slao dok sam s majkom putovala u Nemaćku da dovedemo Neli s lećenja od tuberkuloze, vrcao je entuzijazmom i idealizmom koje sam i ja osećala prema politici, istoriji i kulturi. U njegovom društvu osećala sam se kao da sam u središtu dešavanja, kao da i ja postajem suštinski vaćan zupćanik u jezgru Engleske.

Osećala sam još jednu vrstu bliskosti s njim, osećaj osamljenosti u svetu. Oboje su nas odgajile nekonvencionalne majke, koje nam nisu pokazivale nećnost: moja, koja je stupila u nesrećnu braćnu zajednicu s pukovnikom Henrijem Kozijerom

pre nego što je počela da se upušta u možda srećnije vanbračne veze s nekoliko muškaraca koji su joj napravili četvoro dece pre nego što su se pukovnik i ona razveli, ostavljajući slugama da se staraju o nama – i njegova, prefinjena bogata naslednica rođena u Americi, leđi Randolfa Čerčila, čije je devojačko ime bilo Džeri Džerom i čiji je broj vanbračnih veza bio ravan onima moje majke i koja je odgajanje Vinstona i njegovog mlađeg brata prepustila njihovoj voljenoj dadilji Everest. Naši očevi, ako se bivši muž moje majke i može zvati mojim ocem, uzevši u obzir neizvesnost njegovog roditeljstva i naše malobrojne susrete tokom godina nakon njihovog razvoda, u našim životima igrali su još manju ulogu od naših majki, a izgleda da je lord Randolf naročito gajio omrazu prema svom starijem sinu, pa je to malo vremena što su provodili zajedno trošio kritikujući ga. Vinston i ja smo ostali u neizvesnom stanju i svesti o svom mestu u društvu i međuljudskim odnosima. Međutim, na naše oduševljenje i iznenađenje, taj je osećaj nestajao kada bismo bili zajedno.

Moja nervoza u vezi s odlaskom u Blenim samo je rasla kako je voz kojim sam putovala prolazio zelenim krajolikom što se odlikovao zatalasanim brdima i prilazio palati, o kojoj se odavno pričalo da je jedno od najraskošnijih imanja mimo onih u posedu kraljevske porodice. Sa čime ću se suočiti u toj velikoj kući? Vinston mi nije saopštio nikakve pojedinosti u vezi sa svojim planovima za vikend, osim što mi je pomenuo da će tu biti i njegov rođak, premda ne i njegova supruga Konsuelo, pošto se njih dvoje razvode, a biće prisutna i njegova majka leđi Randolf, koju sam – kao što me je majka podsetila – nakratko susrela u nekoliko prilika u visokom društvu. Bila sam uzbuđena što ću videti Vinstona, ali nisam znala šta da mislim o ostalima.

Jedna kočija pokupila me je sa stanice i nakon što smo se vozili poprilično dugo, kočijaš mi je doviknuo: „Gospođice, ubrzo prolazimo kroz Dičli Gejt.“

Bacivši pogled kroz prozor, zapazila sam kitnjastu kapiju od kovanog gvožđa, usađenu u ogroman kameni dovratnik, kako se

diže pred nama. Kada je jedan vratar izašao iz kolibe da otvori taj zastrašujući ulaz, na tren sam ugledala dugi prilaz koji je vodio između drvoreda pružajući se preko golemog platoa. *Zacelo*, pomislila sam, *ovo mora da je prilaz palati*. Međutim, kada smo krenuli, nastavili smo preko mosta preko jednog meandrirajućeg jezera i prošli pored nekoliko velikih zgrada, koje nisu izgledale kao naše odredište. *Kada ćemo stići do palate Blenim?*, pitala sam se. Živci su mi bili pred pucanjem.

Vozač mi je ponovo doviknuo: „Gospođice, stižemo do centralne kapije za tili čas.“

Ah, pomislila sam, *hvala bogu. Skoro da smo stigli*. Popravila sam suknju i potapšala kosu i šešir kako bih se postarala da je sve na svom mestu. Površina prilaza se promenila i s dobrodošlicom sam dočekala škripu točkova po šljunku kao znak da smo napokon stigli do palate. Kočija je prošla kroz mali luk uklesan u zid od peščara i pribrala sam se kada se napokon zaljuljala zaustavivši se.

Kada sam naposletku izašla iz kočije, kročila sam u veliko dvorište prema najveličanstvenijoj kući koju sam u životu videla. U njenom središtu bio je širok trem sa stubovima, duž koga su bile postavljene statue i reljefi ratobornih figura, a s leve i desne strane prema meni su se pružala dva ogromna krila. Četiri sluge pojavile su se niotkuda i pohrlile prema meni, uzimajući mi torbe i vodeći me uz stepenište ka zastrašujućim glavnim dverima Blenima.

Penjući se uz strmo stepenište, osećala sam kako mi srce lupa od napora koliko i od iščekivanja, a onda su se vrata velike dvorane kao nekom čarolijom otvorila dok sam prilazila. Čim sam kročila unutra, videla sam da Vinston stoji u redu sa svojim prijateljima i porodicom – ili sam makar pretpostavljala da su mu to prijatelji i porodica pošto je ledi Randolph opušteno stajala među njima – ispod ogromnog svoda na suprotnoj strani naizgled beskrajne dvorane, i svi su čekali da me pozdrave. Od članova njegove porodice jedino nisu bili prisutni Vinstonov

voljeni brat Džek i njegova mlada supruga ledi Gwendelin Ber-
ti, odmila znana kao Guni, jer su se oni skoro uzeli pa su na
medenom mesecu. Za boga miloga, šta li je Vinston planirao?

Potpeticice su mi zvečale po golemom prostranstvu prekri-
venom crno-belim mermernim pločicama dok sam hodala ka
svojim domaćinima. Lecnula sam se kada je taj zvuk odjeknuo
ispod šezdeset stopa visoke i freskama ukrašene tavanice, kao
i oko ogromnih stubova koji su držali zaobljene lukove duž
dvorane. Vinstonov široki osmeh ni u jednom trenutku nije
se pokolebao, a ja sam netremice gledala njegovo ozareno
lice umesto zastrašujućih umetnina, kipova i drvnog oružja
pokraj kojih sam prolazila, a sve je to bilo deo istorije Vinsto-
nove porodice.

Prišao mi je i čvrsto i umirujuće me dodirnuo po ruci dok
mi je predstavljao one koje nisam poznavala – svog rođaka
Sanija, bliskog ličnog i političkog prijatelja F. E. Smita i njegovu
suprugu, kao i jednog sekretara iz Trgovinskog odbora. Onda
je zahtevao da se povučem u svoju sobu i spremim za večeru,
u čemu će me pratiti dve služavke njegove majke. Pocrvenela
sam shvativši da je neko njemu blizak zacelo shvatio da nemam
sopstvenu služavku pa je požurio da ispravi taj moj gaf.

Dok su mi sobarice raspakivale torbe, vrtela sam se po spa-
vaćoj sobi zastrašujuće visoke tavanice u kojoj je bio i krevet
s baldahinom, pa sam se zapanjila videvši da u kaminu bukti
vatra iako je toplo avgustovsko vreme, što je bilo nepotrebno
udovoljavanje. Za svega nekoliko trenutaka služavke su se
obrušile na mene s četkama, češljevima i ukosnicama, spre-
mne da od mog jednostavnog šinjona naprave čudesnu frizuru.
Možda su se usredsredile na moju kosu kada su shvatile da se
malo šta može uraditi s mojom ograničenom garderobom.

Od časa kada sam prešla prag i kročila u zlatom ukrašenu
formalnu trpezariju, prolazeći pored dugih murala i tapiserija
na kojima se slave vojna postignuća roda Marlboro i porodič-
nih portreta takvih uglednika kao što su ser Džoša Renolds,

Džon Singer Sardžent i Tomas Gejnsboro, nisam mogla da iz sebe izvučem onu stalozenu i razgovorljivu mladu ženu kakva sam proteklih nekoliko meseci bila u Vinstonovom društvu. Osećala sam se kao varalica u njegovom svetu. Osećala sam se zastrašenom sveprisutnim podsetnicima na istorijsku važnost Čerčilovih, a prijatna razmena vrcavih opaski između Vinstona, njegove majke i Sanija omogućila mi je da se povučem u pozadinu. Bila mi je to stara navika iz vremena kada je Kiti još bila živa i ja sam iz senki gledala kako moja prelepa sestra svojom duhovitošću i šarmom potčinjava sve prisutne.

Kada su se žene i muškarci nakon jela razdvojili, Vinston mi je prišao. Brinula sam da će izraziti zabrinutost ako ne i razočaranje zbog mog ćutanja za vreme čitavog obroka, ali on me je zapravo preklinjao za oproštaj. „Draga moja Klementina, da li bi ikako mogla da mi oprostiš što sam toliko monopolisao razgovor za večerom? Toliko sam razgovarao s majkom i Sanijem da ti nisi stigla ni reč da kažeš.“

Pokušala sam da se setim o čemu se vodila njihova poduža rasprava, pošto sam bila donekle rasejana zbog nameštaja i fresaka u trpezariji. Razgovor je bio usredsređen na predstojeći sastanak kralja Edvarda i kajzera Vilhelma, a u vezi s uvećavanjem nemačke mornarice, pa sam pokušavala da iznađem prikladan odgovor. „Molim te, Vinstone, nema nikakve potrebe da mi se izvinjavaš. Bile su mi zanimljive tvoje opaske u vezi s povećavanjem mornarice i naporima Nemačke da postane suparnica Engleskoj kao pomorska sila. Sasvim sam saglasna da naša zemlja mora održati svoju dominaciju i da ne sme dozvoliti Nemačkoj da nas u tome izazove.“

Celo lice ozarilo mu se od širokog osmeha. „To je jedna od stvari koje volim u vezi s tobom, Klementina. Za razliku od većine mladih žena, kojima bi se samo pogled izgubio u daljini od takvog razgovora, ti slušaš, razumeš i baviš se važnim pitanjima našeg vremena. Tvoj intelekt je vrlo privlačan – kao i plemenitost tvojih misli.“

Premda sam razumela i vrlo cenila to što mi je upravo dao nekoliko komplimenata, misli su mi se usredsredile na jednu reč. *Volim*. Da li je on to upravo rekao *volim*? Ni jedno ni drugo nikada nismo izgovorili tu reč. Ja nisam – nisam mogla – da mu odgovorim, osim da klimnem glavom i pogledam ga ispod oka.

„Nego“, kazao je on svojom verzijom šapata, koja baš nije bila tiha, „hajde da se nas dvoje sutra ujutru prošetamo blenimskim ružičnjacima pa da vidimo misliš li da opravdavaju glas koji ih bije. Takođe mogu obećati poglede na jezero.“

„Volela bih“, odgovorila sam.

„Predivno“, kazao je, pa me nežno pomazio po šaci. „Da kažemo u deset ujutru, u sobi za doručkovanje?“

Klimnula sam glavom u znak saglasnosti, pa smo se pozdravili poželevši jedno drugome laku noć. Koraci su mi bili laki i pomalo mi se vrtelo u glavi dok sam išla da se pridružim ledi Randolf i gospođi Smit u desertu, nadajući se da ću popraviti mlak utisak koji sam maločas ostavila na njih. Sutradan ujutru deset sati je došlo i prošlo i jedanaest se sve brže približavalo a da se nije pojavio ni Winston niti ma ko drugi. Pobogu, gde li je? Zar se nismo dogovorili da u ovo vreme obilazimo ružičnjake? Već sam obedovala raznovrsnu posluženu hranu, odabравši poširana jaja, kasne letnje jagode sa šlagom i jak čaj, pa sam stajala pred redom prozora i gledala uredne blenimske vrtove kada je napokon neko ušao u sobu za doručkovanje.

Okrenuvši se na zvuk koraka, očekivala sam da vidim posramljenog Vinstona, ali je zapravo u zalučenom dovratku prostorije u kojoj se doručkuje stajao šokirani Sani, a izraz njegovog lica sve mi je govorio o tome gde se Winston nalazi, pošto mi je on već priznao da ima naviku da radi sve do zore, pa da počiva do kasno ujutru. Winston je još spavao. Pobesnela sam što me je doveo u tako nelagodan položaj. Krenula sam da izađem iz sobe bez ijedne reči, bez obzira na to što sam se nalazila pred vojvodom od Marlбора.

„Gospođice Hozijer, poslat sam da vas pozovem na vožnju po imanju“, uzviknuo je Sani spasavajući svog dragog prijatelja i rođaka. „Vinston se neizbežno zadržao. Znete, poslom.“ Na mom licu mora da se videla neverica, ali Sani je uporno nastavio. „Nadao se da ćete moći da se nađete s njime u jedan sat po podne. Do tada bi trebalo da završi sa svojim poslom, a i to je svakako bolje vreme za gledanje ruža.“

Jaz između onoga kako bi trebalo da se ponesem i kako sam želela da se ponesem samo se još više razjapio. Premda sam se osećala poniženo, bila sam gošća tog uglednog čoveka koji je preda mnom stajao i bilo mi je duboko stalo do onoga što još spava. Rešila sam da odgovorim srdačno, ali da jasno stavim do znanja kakva su mi očekivanja. „To bi bilo divno, ali mogu li pretpostaviti da ću videti Vinstona u velikoj dvorani tačno u jedan?“

Sani me je pogledao pravo u oči, reklo bi se – s izvesnim divljenjem. Odsečno klimajući glavom, kazao mi je: „To vam obećavam.“

Kada sam se u minut posle jedan spustila niz veliko mermerno stepenište kojim se stizalo u veliku dvoranu, Vinston me je čekao s istim onim posramljenim izrazom koji sam pre nekoliko sati očekivala da vidim. Prilazeći mu, uspravila sam se do čitavih svojih metar i šezdeset osam centimetara, tako da sam bila malčice viša od Vinstona. Želela sam da mu jasno stavim do znanja kako od njega očekujem poštovanje i obazrivost.

Uzeo me je za ruke, govoreći: „Kao da ti se uvek izvinjavam.“

„Povremeno to radiš i kada nema potrebe“, odgovorila sam mu čekajući da ga moje naglašavanje *razumljivo* dovede do zaključka da ovo *nije* jedan od tih slučajeva.

„Ali moje ponašanje traži da se iskupim“, napola je obznačio, a napola pitao.

„Da“, odgovorila sam mu, zastavši kako bih ga pustila da iščekuje moju presudu. „Ali opraštam ti.“

Skoro da se glasno čulo kada je uzdahnuo od olakšanja. „Hoćemo li da izađemo u vrtove?“

Nasmešila sam mu se kako bih mu pokazala da je taj incident iza nas, pa smo odšetali do zadnjeg dela palate i izašli kroz neugledna vrata koja su vodila na zatalasano brdašce. Podruku smo izašli na zlatnu svetlost letnjeg popodneva. Dok smo šetali niz padinu prema lepo omeđenoj stazi, Vinston mi je pričao neke sitnice o izgradnji palate Blenim i imanju oko njega, koje je kraljica Ana 1704. godine podarila prvom vojvodi od Marl-bora u znak zahvalnosti za predvođenje engleske pobede nad Francuzima.

„Porodična istorija kaže da se na poziv četvrtog vojvode od Marl-bora pejzažni arhitekta Kejpabiliti Braun prihvatio posla izrade parka na imanju Blenim i to 1763. godine, očekujući da će taj projekat potrajati svega dve-tri godine. Na kraju je ostao čitavih deset.“

„Kejpabiliti? Kakvo ime.“*

„Jadničak. Pravo ime bilo mu je Lanselot, premda ne mogu ni da zamislim zašto li je pretpostavljao da je Kejpabiliti išta bolje od toga.“

Zasmejala sam se grleno, za šta su mi Neli i Bil često govorili da zvuči kao grohot. Majka je prezirala moj smeh i često me je opominjala da ga prigušujem u javnosti. Međutim, Vinston se zasmejao skupa sa mnom i naslutila sam da se njemu zapravo dopada moja prilično neprefinjena rika.

Nastavio je: „Dok je jadni Kejpabiliti završio“ – opet smo se zakikotali na pomen Kejpabilitija, pa ponovo se povrativši, Vinston produži – „zasadio je na hiljade stabala, stvarajući tako pravu-pravcijatu šumu, koja izgleda prirodno, ali zapravo je sasvim veštačka. Pametnom primenom brana takođe je napravio veštačko Veliko jezero, koje se vidi s tvoje desne strane, kao i Veliku kaskadu, jedan od najlepših vodopada koje ćeš u životu videti. Moramo ga istražiti neki drugi dan.“

---

* Engl.: *Capability* – sposobnost, moć da se nešto uradi ili izvede. (Prim. prev.)

„To bi bilo čudesno. Imanje je da ti dah stane“, kazala sam stežući ga za ruku. „I uzevši u obzir da je osnovano u osamnaestom veku, izvanredno je sređeno.“

Konsuelinim novcem, pomislila sam. Naravno da sam čula glasine o rastakanju Sanijevog braka sa bogatom američkom naslednicom Konsuelom Vanderbilt, koja se na insistiranje svoje majke udala za Sanija 1895. iako ni jednom ni drugom nije bilo stalo do tog braka, pa je do 1906. propast njihove veze postala neminovna. Međutim, premda su novine objavljivale raskalašne izveštaje o njihovom razdvajanju, meni je Sani izgledao kao prijatan čovek i Vinston ga je naprosto obožavao.

Lagano smo se šetali stazom u prijatnoj tišini. Vinston mi je pokazao deo jezera gde je upecao svoju prvu ribu dok mu je u tome pomagala njegova voljena dadilja Everest. Premda je Blenhajm pripadao Saniju a ne Vinstonu, nepogrešivo se videlo koliko je privržen tom imanju. Njegova lična istorija isprepletena je s tim imanjem. Na kraju krajeva, rodio se u toj kući.

Meni nijedna kuća nije na taj način bila bitna. S vremena na vreme, neki aspekt ove ili one kuće možda me podseti na neku koju smo iznajmljivali u Londonu ili gradsku kuću u Djepu gde smo boravili skoro godinu dana. Međutim, to su bile kuće a ne domovi – privremena boravišta koja bismo odbacivali kad majka poželi da putuje, ili kada zbog neke nove veze mora da promeni boravište.

Eksplוזija ljubičaste i grimizne pojavila se kada smo zašli za jednu krivinu na stazi. Pustila sam Vinstonovu ruku i prišla ružinom grmu prepunom cvetova. Naginjući se da udahnem snažan i zanosan miris, osetila sam kako Vinstonova ruka klizi oko mog korsetom stisnutog struka i stresla sam se od zadovoljstva. Niko me nikada nije dodirnuo nigde osim po šaci i ruci, ukoliko ne plešemo – a to je tada, naravno, bilo naočigled celog društva.

Uspravljujući se, okrenula sam se licem prema njemu. Sav se zajapurio u obrazima, više nego dok smo šetali. „Klem,

Klem...“, zamucao je, što mu je bila navika koja mu je izbijala na površinu kada se unervozi.

Bez ikakvog upozorenja, iako nije bilo ni oblačka, prolomila se grmljavina. Oboje smo digli poglede. Zastrašujuća crna masa obrazovala se na severu i pretila da prekrije čitavo nebo.

Uhvatio me je za ruku. „Bolje da se brzo vratimo u kuću. Ove letnje oluje znaju da budu žestoke.“

S rukom u ruci, žustrim koracima zaputili smo se nazad prema Blenimu istom onom stazom kojom smo tamarali do pre svega nekoliko trenutaka. Šta li je Vinston zaustio da kaže – sudeći po tome koliko se zacrveneo i koliko je zamuckivao moje ime, bio je na korak od nečega značajnog. Zar je moguće da je hteo da razgovaramo o njegovim namerama? *Zacelo je prerano za prosidbu*, pomislila sam. Poznavali smo se svega pet meseci i naše udvaranje sastojalo se od pisanih reči u pismima, između kojih smo se nekoliko puta videli – i to uvek u nečijem društvu, a često su ga prekidala putovanja, moje u Nemačku i njegova na daleko dalja mesta, kud ga je vodio posao.

Kiša je isprva prokopavala iz oblaka, a onda počela da lije kao iz kabla. Trčali smo stazom sve dok me Vinston nije povukao za ruku pa smo skrenuli prema malenoj građevini. Shvatila sam da je to mali grčki hram, sa četiri jonska stuba koja su nosila trouglasti krov. Unutra je bila mermerna klupa i Vinston mi je pokazao da sednem na nju.

„Hram posvećen Dijani“, objasnio je mašući po unutrašnjosti malog zdanja, ukrašenog kamenim pločama na kojima je bila prikazana ta boginja, pa je seo pored mene. „Koliko znam, podignut je krajem osamnaestog veka u čast rimske boginje meseca, lova, i, i“ – na tren ga je savladalo mucanje pre nego što mu je izletelo – „čednosti.“

Vinston mi je pružio maramicu, pa smo se kikotaći brišući lica. Kiša je dobovala po krovu hrama i opustili smo se zaklonjeni njegovim zidovima. Iz hrama se kroz drveće pružao lep pogled na Veliko jezero, ali umesto da kažem nešto o tome,

samo sam ćutala. Nadala sam se da će se Vinston vratiti na svoju pređašnju, prekinutu temu.

Jedan pauk puzao je preko lišćem zastrtog poda, a ja sam se usredsredila na njegov vijugavi put kako bih na taj način smirila živce. Krajičkom oka zapazila sam da se Vinston ponovo zajapurio, ali bila sam rešena da ćutim i sačekam da on prvi progovori.

Naposletku se zakašljao. „Klementina.“

Digla sam pogled s poda i zagledala se pravo u njegove oči. „Da“, rekla sam mu toplo mu se smešeći i ohrabrujuće klimajući glavom.

„Otkad sam bio dečak, bio sam vođen nepogrešivim osećajem da su moja budućnost i budućnost Velike Britanije nerazmrsivo isprepletene. Da će se od mene tražiti da u strašnim vremenima pomažem našoj zemlji.“ Obrazi su mu se još više zacrveneli. „Verovatno misliš da patim od nekog velikog zaludivanja i sada bi da pobegneš glavom bez obzira.“

Požurila sam da ga uverim da nije tako, vodeći računa da ne pokažem svoju razočaranost zbog reči koje zacelo nisu uvod u prosidbu. „Ni najmanje, Vinstone. Divim se tvojoj posvećenosti našoj zemlji.“ Jedva sam dopuštala sebi da zamišljam sebi kako bi uzbudljivo bilo, ako nas dvoje ikada stupimo u brak, da sa njime učestvujem u tom velikom poduhvatu. Duboko sam žudela za svrhovitošću tradicionalnog, postojanog braka s tim čovekom, tako drugačijeg od praznine majčinog boemskog života ispunjenog stalnim promenama boravišta, finansija i pažnje zbog nestalnosti njenih većito promenljivih veza. A da ne pominjem koliko bi život s Vinstonom bio smisleniji u poređenju s onom drugom gospodom s kojima sam bila verena.

Iščilelo je crvenilo njegovih obraza, koji su ponovo postali kao i obično svetli. „Oh, Klementina, osećam tako silno olakšanje jer razumeš. Nadam se da takođe razumeš koliko mi je potrebno da uz mene bude snažna i plemenita žena“, rekao mi je gledajući me s očekivanjem.

Činilo se kao da čeka nekakav odgovor, ali nisam znala šta da mu kažem. Pretpostavila sam da se kreće ka nekakvoj izjavi; čak sam se usudila da se ponadam da bi to mogla biti prosidba – ali izjava da mu je potrebna „snažna, plemenita žena“ teško da je ravna traženju nečije ruke, no ipak nisam želela da ga obeshrabrim u slučaju da se tu negde ipak krije prosidba, pa sam mu još jednom ohrabrujuće klimnula glavom i čekala.

On se opet nakašljao i progovorio. „U prethodnih nekoliko meseci postala si mi vrlo draga. Daleko više od toga, daleko više. Usuđujem se reći da sam se sasvim zaljubio u tebe, Klementina.“ Zastao je, pa pomalo suznih očiju upitao: „Da li se možda ti isto tako osećaš?“

Napokon je izustio reči koje sam žudela da čujem. Zagledala sam se u tog čoveka, više od decenije starijeg od mene i važnog, iako kontroverznog člana Parlamenta, i videla osetljivu osobu koja se krije ispod njegove burne spoljašnosti, koja razume i deli moj osećaj kako je to biti drugačiji. U tom trenutku sa potpunom sigurnošću sam znala da mogu da proživim život s njim. To neće biti lagodan život – ne, već život pun stremljenja i ambicije – ali to bi mogao biti važan i svrhovit život.

„Da, Vinstone“, odgovorila sam, osećajući kako i moji obrazi rumene od naleta emocija. U mojim prethodnim neuspelim vezama nijednom nisam izjavila ljubav toj gospodi, pošto nikada nisam osetila nalet emocija ni prema jednom, ni prema drugom. To što sam osetila prema Vinstonu bilo je sasvim drugačije i daleko silnije.

„Oh, Klementina, i ne znaš koliko me to usrećuje.“ Obuhvatio mi je obe šake svojom i duboko udahnuo. „Znam da je naše udvaranje trajalo kratko, ali pitam se da li bi mi učinila tu čast da postaneš moja supruga. To neće biti običan brak, ali biće veoma veliki.“

Ne skrećući pogled iako me je gledao netremice i napeto, odgovorila sam mu bez trunke kolebanja: „Biću tvoja supruga, Vinstone Čerčile.“

ČETVRTO POGLAVLJE

12. septembar 1908.

London, Engleska

ZVONA NA CRKVI SVETE MARGARETE GLASAJU SE TIHOM melodijom koja se uklapa sa nežnom lepotom crkve od belog portlandskog kamena iz šesnaestog veka, ušuškane između Vestminsterske opatije i Domova Parlamenta. Ta muzika mi smiruje živce sve dok drečeći i muški zveket zvona s Big Bena nije počeo da otkucava sate. Ta buka ugušila je istančanu pesmu zvona sa Crkve Svete Margarete i na tren sam se izgubila u kakofoniji zvonjava što su se nadmetale i odjeka zaostalih za njima. A onda, odjednom vlada neočekivana tišina i čudna stanka lebdi u vazduhu.

„Vreme je, Klemi“, šapuće Bil.

Gledam svog bratića, raskošno lepog u njegovoj pomorskoj uniformi, jedinog muškarca za kojeg sam ikada želela da me otprati do oltara, sve i da je moj navodni otac još živ, pošto za njegovog života gotovo da ga nisam ni poznavala. Visoki i staloženi gospodin koji sedi pored mene gotovo da je neprepoznatljiv u odnosu na onog dečaćića vazdan poslednjeg od dece Hozijerovih koji se vukao za majkom dok smo se vucarali napred-nazad između Engleske i Francuske. Dok je moja majka tragala za slobodom od društvenih stega i poverilaca, pa smo

putovali s mesta na mesto, mi deca smo u svakom novom domu tražili postojanost i red. Bil je to napokon našao u mornarici, a ja se pitam da li ću to napokon naći danas, s Vinstonom.

Naravno, moj brat je u pravu. Zvona su začutala i sada moramo da izađemo iz kočije i prođemo kroz gomilu sveta, fotografa i novinara okupljenih oko crkve. Sva ova pažnja koja je počela čim smo obznanili da ćemo se venčati isprva je bila izuzetno neželjena. Bila sam zabrinuta da će ta pažnja biti nedolična i da će se naglašavati razlike između naše i drugih aristokratskih porodica. Razlike u sredstvima. Razlike u slugama. Razlike u krajevima i domovima. Razlike u očevima. Razlike u majkama. Bila sam prestravljena od toga šta bi pomno i oštro oko moglo da otkrije samo ako se pobliže zagleda. Međutim, kako su dani prolazili a novinskih članaka i fotografija bivalo sve više, lagano sam shvatala da me javnost vidi potpuno drugačije nego što me moji parnjaci doživljavaju. Za širu javnost, ja sam prelepa aristokratkinja, koja potiče od duge i drevne plemenite loze. Izgleda da niko nije bio svestan da sam svojevremeno živela u stanu iznad ribarnice u Djepu ili da je odavno upitno ko mi je zaista otac. Novinari i ljudi koji stoje ispred Crkve Svete Margarete jedino žele da na tren ugledaju nevestu na venčanju za koje se uveliko priča da će biti najveće ove godine. Međutim, u ovom trenutku ta nevesta kao da je neka druga osoba a ne ja, i ne mogu ni da mrdnem.

„Klemi, da li si me čula?“, malo glasnije pita Bil.

Lagano, kao da ga gledam kroz sumaglicu, klimam glavom.

„Onda dobro. Izaći ću prvi, a onda ću se okrenuti da pomognem tebi da izađeš iz kočije.“ Uputio mi je svoj najzanosniji osmeh dok je otvarao vrata. „Nećemo valjda da se prelepa mlada spotakne pred svim ovim foto-aparatima, zar ne?“

To nežno podbadaње imalo je za cilj da me prene iz ukočenosti, ali njegovo zadirkivanje zasnovano je na istinskom strahu, pa umalo da nisam mlatnula Bila kao da je i dalje dečaćić. Umesto da to uradim, pružam se i hvatam ga za ruku izlazeći

iz kočije, pa čkiljim od sunca ranojesenjeg popodneva i jakih i jarkih bleskova foto-aparata.

Izašavši na kaldrmisano tlo naspram ulaza u Crkvu Svete Margarete, na tren gledam udesno kako bih se uverila da su i moje deveruše izašle iz svojih kočija. Preplavljuje me olakšanje kada vidim Nelino nasmešeno lice. Čisto sumnjam da bih danas mogla da izdržim i minut bez Neline i Bilove podrške.

Iza Neli su moje četiri preostale deveruše – Vinstonova rođaka Kler Fruen, moje rođake Veniša Stenli i Madlin Vajt, kao i moja draga prijateljica Horejša Simor, čiji je otac bio lični sekretar premijera Vilijama Gledstona. U satenskim haljinama boje jantara, sa crnim šeširima obmotanim ružama i kamilijama i s buketima ružičastih ruža u rukama, sve te devojke izgledale su kao istovetni delovi jedne celine.

Utroba mi se prevrće pri pogledu na moju rođaku Venišu. Obožavam je, ali njeno prisustvo me podseća na dramu u vezi s njenom najboljom prijateljicom Vajolet Askvit, dvadesetjednogodišnjom ćerkom Vinstonovog nadređenog, novog premijera iz redova liberala, Herbera Henrija Askvita. U godini pre nego što smo se Vinston i ja upoznali, Vinston se sprijateljio s Vajolet, koja je postala zanesena Vinstonovim intelektom i političkom prepredenošću. Dva dana pred naše venčanje Vajolet je postala histerična na vesti o našoj veridbi i poslala je pismo Veniši u kome me teško osuđuje, pa je u suton odlutala stazom koja vodi duž dvadesetak metara visoke litice blizu zamka Slejns, koji su Askviti iznajmili za letovanje. Kada se nije pojavila do mraka, njen otac je od gostiju, slugu i seljana organizovao potragu za svojom nestalom ćerkom. Nakon četiri sata traganja po noći bez mesečine, Vajolet je pronađena bez ikakve povrede na ravnom travnjaku blizu zamka sa spremnim objašnjenjem kako se okliznula i pala na oštro kamenje pored litice, pa se tako onesvestila. Pošto su vesti o ovom događaju stigle do Londona, celokupno visoko društvo ustreptalo je od nagađanja da li se Vajoletin pad

može smatrati pokušajem samoubistva, nesrećnim slučajem ili namernim spletkaroškim potezom. O čemu god da je reč, Vajoletino prisustvo nadvija se nad naše venčanje, što je – uverena sam – sve vreme i bio njen cilj.

Neli se odvojila od deveruša i prišla mi. Pretpostavljam da je primetila uznemirenost na mom licu i verujem da će me zagrliti kako bi me ohrabrila i poželeti sve najbolje. Međutim, samo je digla ruku da mi popravi veo i venac narandžastih cvetova. Cmoknula me je u obraz baš u trenutku kada su zasvirale orgulje u crkvi. Red je na mene.

Stežući svoj beli buket skoro jednako čvrsto kao što Bilu stežem ruku, nas dvoje smo ušli u Crkvu Svete Margarete. Sve klupe u velikoj crkvi, okićene belim cvećem kao što sam tražila, natrpane su gostima. Kada je Vinston odredio da ćemo se venčati mesec dana od naše veridbe, gotovo da sam bila uverena da je insistirao na tom datumu – koji pada u vreme kada su mnoge aristokrate i članovi Parlamenta tradicionalno na godišnjem odmoru – kako njegovi protivnici, koje i dalje boli to što je promenio stranku, ne bi imali prilike da otvoreno odbiju njegov poziv i tako ga uvrede. Međutim, sudeći po tome koliko je crkva krcata, izgleda da se vrlo malo njih nije odazvalo. Meni je jedino bitno to što je Vajolet odbila pozivnicu. Mislim da od njene ljubomore i besnog pogleda ne bih mogla da držim postojan korak niz dugi prolaz koji između redova drvenih klupa vodi ka oltaru.

Ulazim u crkvu i gosti se okreću i krive vratove kako bi se okrenuli ka nama. Pokušavam da ne skrećem pogled s vitraža iza pozlaćenog oltara na istočnom kraju crkve – kakvo je to remek-delo – dok Bil i ja koračamo dugim prolazom. Prolazimo prvi od brojnih belih gotičkih lukova pored prolaza bez ikakve nezgode sve dok u gomili ne prepoznam uvaženog kancelara državnog trezora Dejvida Lojda Džordža. Kolebam se.

„Diši, Klemi, diši“, šapuće mi Bil na uvo.

Kada mi se disanje nije produbilo i korak mi se nije ubrzao, on ponovo šapuće, oponašajući blagi škotski naglasak naše babe: „Ako me ne poslušas, uši ću ti izvući.“

Njegove reči neočekivane su koliko i neprilične. Počinjem da se kikoćem. Ramena mi se tresu u dobro znanoj najavi gromoglasnog grohota, ali pre nego što mi se otima, Bil me štipa za ruku. „Klemi, da se nisi usudila“, šapuće mi.

Zahvaljujući mom bratu, staloženost mi se vraća. Nastavljam niz prolaz povremeno klimajući glavom gostima koje prepoznajem. Kako se približavamo prvom redu klupa, vidim kako me Vinstonova majka netremice gleda. Njen novi suprug Džordž Kornvolis-Vest, skoro Vinstonovih godina i upadljivo odsutan na mojoj veridbi koja je tokom vikenda održana u Blenimu, nije se potrudio ni da se osvrne ka meni. U suprotnosti s njim, Vinstonov brat Džek – zgodan i s čupavim brkovima – kao i njegova mlada supruga Guni, lepog i istančanog lica uokvirenog blistavom tamnosmeđom kosom, šalju mi tople osmehe. Moji rođaci, malobrojni u poređenju s Vinstonovim, ozareni su od osmehivanja dok me gledaju kako hodam ka oltaru, uključujući i moju uglednu babu, čije je ponašanje obično prožeto škotskim stoicizmom, i leđi Sent Helijer, koja mi se široko smeši, sva razdragana ulogom koju je u ovome odigrala. Smeši se čak i moja majka, ljupka u modroj svilenom haljini opervaženoj belim krznom, premda ubrzo opažam verovatniji izvor njene razdraganosti nego što je to njena ćerka. Promenila je raspored sedenja u crkvi tako da do nje, što je najvažnije moguće mesto, sedi Aldžernon Bertram Friman-Mitford, prvi baron Ridsdejl; on je suprug majčine sestre i čovek za kojeg se odavno priča da je moj pravi otac.

Bil me steže za ruku, razumevši moju reakciju iako ni reč nisam rekla. *Neću dopustiti mami da mi pokvari ovaj dan*, pomišljam dok stižemo pred oltar. Okrećem se licem prema Vinstonu.

Kroz oblak mog vela pomno posmatram svog verenika. Stojeći pored svog kuma, brkatog lorda Hjua Sesila, Vinston deluje